

Krvno-menstrualni cikli vampirijad

UVOD

Vampirji veljajo za bitja, ki se v drobovje simbolnega reda heteronormativne patriarhalne matrice zajedajo kot kapilarni odlitek njenih razpok in razjed, kot preganjajoči odsev nevzdržljivosti in nezmožnosti obstojnega zakoreninjevanja njenih resnic. Vampirji zbudajo dvome, prelamljajo in razblinjajo, tako rekoč obračajo od znotraj navzven (pojme kot so) čistost rodovnika/roda, gotovost in obstojnost vrste, ločnice skupnosti, red spolnosti, kategorične zapogibe ras in jasnosti družbenospolnih zakoličb, nad katerimi panično bedijo oči paternalističnih figur. Vampir je po svojem pokolenju, kot metaforično opisuje Donna Haraway¹, svetovljan, tisti, ki govori preveč jezikov in se ne more (več) spomniti svojega prvotnega jezika; in je tudi posebne vrste znanstvenik, bitje, ki razpira ozke dogme tistih, ki so prepričani o naravnosti svojih postavk. Družbenozgodovinsko pogojene, kategorične zlepljenosti z vampirjem izgubijo svoje temeljne resnice, začnejo potovati. Še zlasti to velja za paternalistično-metaforični zakon, s katerim se ohranja heteronormativna patriarhalna matrica. Vampir se z njim sooča neposredno: paternalistični prokreaciji oporeka in jo nadomešča z njeno razkravitvijo, genitalne spolne odnose razširja in nadomešča z oralnimi, zakonu Očeta oporeka z zakonom kontiguitete, preteči smrtnosti se postavlja po robu s podaljšano eksistenco, zapovedi po trdni vsajenosti v predpisane ontološke okvire pa s sposobnostjo metonimične preobrazbe, ki mu daje gibljivost in zagotavlja možnost pobega.² Pri tem posebno mesto zaseda pretakanje in kroženje vampirske krvi.

Kajti za podobo bitja, ki se izrašča iz vampirijad, je značilno še, da pripada nemrtvim in, kot navaja Barbara Creed,³ iščoč deviška, ponavadi ženska, telesa, ob polni luni vstaja iz grobov ali krst, večinoma varno shranjenih v temač-

¹ Haraway, 1997, str. 215.

² Roof, 1996, str. 146.

³ Creed, 1993, str. 62–63.

nih, s pajčevinami prepređenih kleteh ali grobnicah, do katerih je mogoče priti le po strmih ali dolgih, polžasto vijugastih stopniščih. Svoje ostre, koničaste zobe zasaja v vratove žrtev, da bi seveda sesal kri, pri čemer osrednji vizualni poudarek vedno leži na ranicah ugriza, ki spominjajo na sledi kačjih strupnikov. Žrtev se pridruži in postane eno z nemrtvimi; za ženske pa velja skorajda brez izjeme, da se otresejo omrtvičenosti in prelevijo v posedovalke aktivnih želenj in dejanj. V okviru vampirijade imajo polna luna, kačjim zobnikom podobni, nenavadno koničasti podočniki, dvoje sledov ugriza, sveže pretakajoča se ali kapljajoča kri in žrtvina popolna preobrazba posebno simbolno zveznost. Izhajajoč iz obsežnih antropoloških, literarnih in etimoloških raziskav Barbara Creed⁴ pojasnjuje, da je ta oblika pripovedi v svoji osnovi pripoved o menstruaciji – predvsem prvi menstruaciji, skozi katero se tako verižijo in medsebojno dopolnjujejo ostanki različnih verovanj in praks, ki so jih gojile stare kulture. Za najpomembnejšo med njimi velja lunin koledar, ki je bil sestavljen iz trinajstih mesecev, vsak mesec pa iz osemindvajsetih dni, pri čemer ni šlo samo za štetje luninih men, temveč tudi za označevanje menstrualnega ciklusa; beseda menstruacija, kot opozarja Barbara Creed⁵, pa je bila tesno povezana z besedo luna.⁶ Tako so yuroški indijanci razumeli pojav sinhrono menstruacije kot rezultat cikličnega menjavanja luninih men in posebnega vpliva lunine

⁴ Creed, 1993, str. 64–66.

⁵ Ibid.

⁶ Seveda je verovanje v dolžino menstrualnega ciklusa, ki naj bi sovpadal z luninim koledarjem, povsem ljudskega izvora in ni povezano z dejansko dolžino in pogostnostjo menstrualnega ciklusa pri ženskah. V tem pogledu so pomenljiva opažanja in izsledki antropoloških raziskav, opravljenih večinoma v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja (Buckley in Gottlieb, 1988, str. 44–46), ki zbujajo dvome o splošno privzeti predpostavki o univerzalnosti mesečnega menstrualnega cikla in jo razkrivajo kot središčno os zahodnoevropskega etnocentričnega vsiljenega gledanja, ki se nenehno vthotaplja v študije in načine pojmovanja drugih kultur in njihovih menstrualnih vzorcev. Tako medkulturni kot zgodovinski prerez podatkov o pogostnosti in rednosti menstruacije namreč ne kaže le na to, da je prva menstruacija nastopila znatno pozneje, kot smo je navajeni danes, in da je menopavza napočila znatno prej, temveč tudi in predvsem na to, da so bila obdobja popolne odsotnosti ali prenehanja menstrualnega krvavljenja pri ženskah reden pojav in so bila znatno daljša v razponu svojega trajanja in pogostnosti pojavitve, kot smo jih navajeni danes. Pri tem moramo razumeti, da so bila podaljšana laktacijska obdobja le eden v nizu, nikakor pa ne odločilen dejavnik pri uravnavanju pojavnosti in pogostnosti menstrualnega krvavenja. Zgodovinsko in kulturno specifične premike v menstrualnih vzorcih raziskovalci namreč povezujejo z nastopom industrijske družbe in spremembami v načinu prehranjevanja in fizičnega udejstvovanja. Pri tem vzorec mesečne menstruacije, zakoreninjen v zahodni mentaliteti, pronica v ospredje kot nedavni pojav in je po trditvah raziskovalcev torej kombiniran rezultat spremenjenega načina prehranjevanja, ki temelji na visoko povečani vsebnosti maščob in drastičnem zmanjšanju fizičnih naporov. Kar zahodni normativi postavljajo kot normalnost mesečnega krvavljenja, opisujoč ga kot pogost in reden pojav ter dolgotrajen proces v življenju prav vsake ženske, opozarjata Buckley in Gottlieb (ibid.), je lahko v drugih kulturah in v drugačnih časih zahodnoevropske kulture same redkost. Znana so pričevanja avstralskih domorodk, ki se spominjo vsake menstruacije v svojem življenju, pa ne zaradi natančnega beleženja koledarskih podatkov, temveč zato, ker jih lahko preprosto preštejejo na prste ene roke. "Tako imenovana normalna mesečna krvavljenja", ponovno opozarjata Buckley and Gottlieb (ibid.), "še zdaleč niso niti približek normalnosti, temveč bolj verjetno biološko anomalni produkti partikularnih kulturnih sistemov v spoju s specifičnim sotočjem zgodovinskih trenutkov" (str. 44). Današnje zahodno verovanje v nujnost, vseprisotnost in celo zaželenost mesečnega ponavljanja menstruacije nastopa kot kulturno nevidni normativ, na katerem je ne nazadnje

svetlobe; sam pojav sinhrona menstruacije pa je yuroškim ženskam dajal osrednjo moč pri krojenju in uravnavanju časovnega ustroja in življenja celotne skupnosti.⁷ Nekaterе druge kulture, opozarja Barbara Creed,⁸ so k navezi polne lune in mesečnega krvavenja žensk simbolično dodale še podobo kače, saj naj bi vse tri – luno, kačo in pojav menstrualnega krvavenja – simbolično opredeljevalo in povezovalo gibanje iz enega stadija v drugega, pri čemer je staro odvrženo in novo ponovno vzpostavljeno/rojeno: luna tako prepotuje svojo obodno pot od stare k novi, kača se levi in obnovi svojo kožo, ženska “prelije” in obnovi svojo kri. Veliko zgodnjih mitov tako tudi navaja, da mlado dekle začne krvaveti, ko jo ugrizne ali piči kačja boginja ali bog, živeč znotraj lune. Tako so tudi posode s Krete, ki so jih uporabljali v religiozne namene, imele obliko vagine s kačo, plazečo se po njeni notranjosti; rajski vrt si je namreč takratna kretska kultura predstavljala kot maternico boginje, v kateri prebiva kača. Ta in še številna druga znamenja napeljujejo na sklepanje, da je vampir v svoji davni simbolni zasnovi kača iz legend ali mitov, ki prva pije kri iz maternice, tako da jo posrka skozi njen vrat v vagino. Prav tako je pomenljivo, da vampir deluje izključno ponoči, še zlasti ko je polna luna, kar se sklada z osemindvajsetdnevnim ciklusom, ki tudi označuje povprečno razdobje menstrualnega cikla pri ženskah.⁹ Motiv pitja krvi in menstruacije skupaj z vampirjem kasneje prevzamejo tudi židovsko-krščanski miti, vendar mu odvzamejo prvotno veljavo in jo nadomestijo z njenim nasprotjem, tj. nevarno seksualnostjo in smrtjo ter kanibalizacijo otrok, ki jo pripišejo uporniškimi, samostojnim ženskam. Ta oznaka se tako razprostira vse od židovske Lilit, Lame v grški in Kali v indijski mitologiji ter ne nazadnje do legend o madžarski grofici Bathory, živeči na prelomu 17. stoletja.¹⁰

Menstrualna kri je podstatje vseh kasnejših vampirskih krvi, ki opišejo poseben lok najrazličnejših pomenskih umestitev in prelitij. V našem razčlenjevanju krvno-menstrualnih ciklov vampirijad nas bo zanimalo, kako skupaj z vampirjem potuje pomen njegove krvi, izza katerih vedno diha njena menstrualna prvotnost/izvornost, in katero paternalistični red v strahu pred izgubo svojih temeljnih epistemoloških in ontoloških oprijemališč potiska v monstuo-

zasnovana tudi kontracepcijska tabletkа. Tako medicinski diskurz še vedno obravnava razporeditev menstrualnega krvavljenja zunaj mesečno odmerjenih ciklusov kot nenormalni odklon od svoje operative predpostavke razumevanja menstruiranja, pa čeprav obstoječi dokazi ne govorijo v prid kontracepcijskega proizvajanja mesečnega krvavljenja, ki naj bi bilo zdravju žensk bolj škodljivo kot koristno. Zainteresiranost ozaveščenih krogov se namreč vedno bolj nagiba k izdelavi kontracepcijskih sredstev, ki ne bi vodila v repetativno in ekcesivno odvajanje krvi, temveč bi mimicerala denimo dojenja ter bi tako producirala amenorejo, zaustavitev in prelaganje/odlog menstruacije (ibid.).

⁷ Buckley, 1988.

⁸ Creed, 1993, str. 64–66.

⁹ Ibid.

¹⁰ Keesey, 1993, str. 7–8.

znost, da bi tako tudi zasilno zakrpal in pocelil robove lastne ranljivosti. V tem pogledu vampirji niso neka naključna postavitev ali nedolžen fantastičen pojav, temveč način povnanjanja tistega, kar so zvampirizirale politično-družbene ureditve same, da bi zavarovale fantazme o lastni neomajnosti. Zato so oblika, berljivost in specifičnost monstroznosti vampirja ter pomena njegove krvi zapisane plastičnosti, gnetljivosti, tj. historično specifičnim zgostitvam in kopičenjem, ki podobno kot Drakula na vpoklic sestopajo iz “bele meglice”, “drobčenega prahu, plavajočega po luninem žarku” ali “pordečelega oblaka”,¹¹ in se v ožilje sistema hkratio prelivajo kot lakmusov papir njegovih preganjav in kot infarktna zaklopka¹² njemu lastnih izsiljenih enoumnih pomenskih pretokov. Pri našem zasledovanju krvno-menstrualnih ciklov vampirijad nas bo torej zanimalo, kako pri prediranju ontoloških kategoričnosti in odpravljanju epistemoloških (kategoričnih) zamejitev paternalističnega reda skupaj z vampirjem potujejo tudi pomeni njegove krvi in kako ta v prepredenosti s svojim menstrualnim ozadjem koagulira v posebno vrsto genealogije, ki stopa po robu metanaracijam heteronormativne patriarhalne matrice.

Prve literarne predloge iz zgodnjega romantičnega obdobja razkrivajo, da vampirjeve vloge družbenega komentatorja ne zaznamuje toliko prelivanje in pitje krvi, saj, kot si bomo pogloblje ogledali v naši prvi razčlenitvi spodaj, je v teh zgodnjih valilnicah njegovega podobja vampir patriarhalnemu redu monstrozni že sam po sebi. Pomemben del zgodnjega pomenskega potovanja, ki ga kri opravi skupaj z vampirjem, tako sestoji tudi iz njenih pojavnih presahnitev. Razlivanje krvi v vampirijadah očitno prehaja iz prvotnega procesa tihega ozadenskega prenikanja v ciklično čedalje bolj opazno prisotnost, pri čemer je odločilen mejnik Le Fanujeva *Carmilla* (1872), kjer kri zaseda svojevrstno mesto in nosi poseben pomen. Značaj vampirjeve stalne spremljevalke v literarnih predlogah kri pridobi ob zatrditvi podobe vampirja s konca 19. stoletja, to je z nastankom Stokerjevega Drakule (1897), ki ga skupaj z njegovim menstrualnim ozadjem vpreže v posebno vzorčno mrežo preosmišljanja, zamejevanja in krotentja nemirov vseh predhodnih drakul 19. stoletja. Zato bomo prelivanje krvi v vampirijadah zvečine obravnavali prav skozi zorišče *Drakule*, ker želimo razpreti in preizprašati njegov način vnazajskega osmišljanja in preurejanja pomenov, ki so jih porajali vampirji 19. stoletja ne glede na to, ali so bili sami potopljeni v njen tok ali ne. Ne nazadnje Stokerjev *Drakula* ponazarja veliko vrnitev patriarhalnih družbenih postavitev, skozi katere se vrtinčijo homofobičnost, sek-

¹¹ Stoker, 1988.

¹² Z metaforičnim sklopom “infarktne zaklopke” želimo v enem združiti idejo epistemološkega šoka in s tem takojšnjega zaprtja tistih pomenskih pretokov, ki tvorijo jedro napajališče ideološkega sistema, v katerega se zato vampir preliha kot nasprotno stoječi, zaustavljajoči in razčlenjujoče-kazalski tok.

sizem, rasizem, britanska imperialistična drža, in v okviru katerih menstrualno ozadje krvi v navezi s podobjem vampirja deluje kot njihova dvojna nestabilnost. Začnimo torej naše potovanje skupaj z vampirji iz prvih literarnih predlog, ki nas pripeljejo do njihovega regulacijskega zlitišča, tj. Stokerjevega Drakule iz leta 1897, predelave katerega še danes uravnavajo tako mainstreamovsko podobo in vsebinskost vampirjev 20. in 21. stoletja kot pomen njihove krvi.

KRVNA PRESAHNJENOST VAMPIRJA V VLOGI DRUŽBENEGA KOMENTATORJA

Prva literarna predloga, v kateri nastopa vampirsko bitje – Lord Rutheven, je bila objavljena leta 1819; njen zametek je Byronova nedokončana pesnitev, katero je v pripoved predelal in nadgradil Byronov znanec, John Pollidori, ki se je leta 1916 pridružil Byronu na njegovem popotovanju po evropski celini kot njegov osebni zdravnik in nekoliko razdražljiv popotni tovariš.¹³ Lord Rutheven, katerega po navedbah Judith Roof¹⁴ še ne zaznamujejo, tako kot kasneje Stokerjevega Drakulo, koničasti beli zobje, ki bi silili čez živo rdeče ustnice, temveč kvečjemu mrtvilo v očeh in distanciranost od dogajanja v preostali človeški družbi, naleti na svojem potovanju po Italiji in Grčiji na mladega angleškega plemiča Aubreya, ki postane njegov tesni spremljevalec in oboževalec. Hkrati pa leta tudi odkrije, da je Ruthevenov odnos do žensk v javnosti sicer brezhibno vljuden, a zunaj tega okvira povsem drugačen, saj Rutheven pušča za seboj sled popolnoma uničenih in celo umorjenih mladih deklet. V oddaljenem predelu Grčije Rutheven in Aubrey padeta v zasedo, pri čemer je Rutheven smrtno ranjen, od Aubreya pa zahteva, naj se zaveže, da ne bo nobenemu živečemu človeku posredoval ali pripovedoval o njegovih dejanjih. Misleč, da bo Rutheven umrl, Aubrey priseže, da bo molčal, vendar ob vrnitvi domov presenečeno ugotovi, da je umrlega Ruthevena moč najti ne le v osrčju Londona, temveč na njegovem domačem pragu, kjer zdaj dvori njegovi sestri. Ker zaradi zaobljube, ki ga veže na Ruthevena, ne more razdreti sestrine bodoče zveze, Aubrey začne duševno veneti, dokler ne umre, medtem ko se njegova sestra poroči z Ruthevenom in propade.¹⁵

V čem se, gledano skozi lečo dominantnega paternalističnega reda, skriva monstroznost Ruthevena; kako kot monstrum pomeni, s tem pa kaže na globlje vezi družbene ureditve in jih razklepa? Kot opozarjajo feministične kritičarke na čelu z Judith Roof,¹⁶ se pripoved osredinja na pomen gentlemanske

¹³ Auerbach 1995, Roof 1996.

¹⁴ Roof, 1996, str. 141.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

prisege in časti, ki je svojevrstna oblika pogodbe med moškimi. Rutheven s svojimi dejanji presega meje gentlemanskega vedenja, saj z razdejanjem in trupli, ki jih pušča za seboj, posega v družinske časti ter tako onemogoča njihovo poročno trgovanje z nič več nedotakljivimi in živimi hčerami. Aubrey, po drugi strani, predstavlja obliko reda, znotraj katerega je dana beseda neovrgljiva, hkrati pa temelji na samoumevnosti, da pravi gentleman/gospod z dano besedo nikoli ne zaveže drugega k sprejemanju nemoralnih odločitev ali sumljivih dejanj in da so dani pogoji v resnici tudi takšni, kot se razodevajo na površini. Aubrey Ruthevenu priseže, da bo molčal, saj nima povoda, na podlagi katerega bi lahko sklepal, da bo Rutheven ponovno vstal od mrtvih. Vendar Ruthevenov videz vedno vara in prikriva njegove namene, katerih poglavitni izkupiček je pervertiranje gentlemanske prisege in časti. Za Ruthevena, še opozarja Judith Roof,¹⁷ je prisega, ki ureja odnose med moškimi, zavarovalna policia, ki mu omogoča, da izropa sistem, tako da onemogoči Aubreyevo znotrajdružinsko patriarhalno funkcijo. Aubrey namreč postavi gentlemansko čast pred zaščito svoje sestre kljub nevarnosti, v kateri se ta znajde. Aubrey torej do poslednjega diha ostaja zvest svoji vlogi gentlemana, tj. zavezi homodružbenim odnosom.

V tej zgodnji pripovedni postavitvi vampirizem očitno ne nastopa kot vdanje krvnim gostijam, marveč kot zrcalo in oblika razkrivanja načina urejenosti družbenih odnosov, in sicer kot izključno pogodbenih odnosov med moškimi, pri čemer ženska v to navezo ne vstopa kot enakovredna partnerka, temveč kot predmet izmenjave in utrjevanja homodružbenih vezi.¹⁸ Aubrey torej zastopa red, v katerem je beseda ali homodružbena zaobljuba njegov absolutni in neovrgljivi temeljni kamen, ki pripadnike tega reda tudi veže k delovanju v izključno medsebojno korist. Razdrtje prisege bi pomenilo ne le izdajo in sesutje homodružbenega vezja, temveč tudi razpustitev in izgubo privilegijev, ki izhajajo iz tako postavljenih moškocentričnih odnosov. Zato Ruthevenov vdor v ta sistem principe njegovega delovanja dobesedno obrne od znotraj navzven. Da bi zaščitil in ohranil nedotakljivost jedrnega tkiva moškocentrične naveze/družbene pogodbe, mora Aubrey ne le žrtvovati, temveč tudi tiho sodelovati pri pogubi lastne sestre.

Ruthevenova pregreha, ki ga v očeh patriarhalne matrice dela za vampirja, je prekršek proti pogodbi, ki veže moške med seboj in njih same spreobrača v vrsto pogodbene eksistence; je torej oblika zlorabe in razrahljanja zakona besede, ki zraščča homodružbene odnose v zakon družbene ureditve. V njeno podstatje Ruthevenova pregreha vnaša svojevrstno motnjo, sprožajočo nemir in tesnobo, ki jo zameji in odpravi šele kasnejši poseg Stokerjevega *Drakule*. V

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Sedgwick 1990.

kulturnem imaginariju *Drakula* služi kot nekakšno težišče zgodovinsko vnažajšnjega in vnaprejšnjega uravnavanja vsebinske pomenskosti vampirjev, načina njihovega zamejevanja in obvladovanja, in sicer na način hkratnega dražčega razširjanja in sočasnega krčenja njihove simbolne monstroznosti, dokler ta ni v celoti ugonobljena ali odstavljena s ponovno vzpostavitvijo starega paternalističnega reda. Če se je Ruthven torej prekršil zoper pogodbo, se ti dražči prekrški Drakule dotikajo lastniških razmerij. Medtem ko pogodba sama služi urejanju odnosov med moškimi, lastniška razmerja služijo urejanju odnosov med njihovimi generacijami, pri čemer nemoteno prehajanje lastnine iz roke ene generacije v drugo poustvarja občutje in daje navidezno zagotovilo družinske ali posameznikove nesmrtnosti. S prenosom težišča od homodružbene pogodbe k patrilinearno lastniškimi razmerjem se spremeni status žensk, še vedno v postavitvi žrtve, saj te, kot opozarja Judith Roof,¹⁹ preidejo od tretje postavljene partije v okviru moško-moške gentlemanske prisega v navadno obliko lastnine, katerih reprodukcijski potencial zagotavlja nadaljevanje krvne linije, tako kot lastništvo nad posestvi omogoča njihovo materialno vzdrževanje/preskrbljenost. Ta premik od pogodbe k lastnini je prehod od besede, od razmerja časti k patrilinearnim generacijam, tj. uzakonjenju patrilinearnih razmerij, na katera vampir opozarja s prehodom od zaobjemanja in razčlenjevanja odnosov med moškimi k napadu na njihovo paternalistično obliko propagacije, tj. reprodukcijo specifičnih oblik njihovih privilegijev. Vampir s tem postane neposredna grožnja oblikam ureditve, katerih tvorno tkivo so črka zakona, cerkev, posest in zakonska zveza. Ni zanemarljivo torej, da je osrednji protagonist Drakule odvetniški vajenec Harker, ki grofa pred njegovim nakupom posesti na Angleškem obišče v Transilvaniji, da bi mu pomagal pri poslovni transakciji, pri tem pa ugotovi, da je gostitelj zelo dobro poučen o angleških zakonih in lastniških razmerjih. Z nakupom posesti in naselitvijo na angleških tleh se Drakula vrine v in zmoti tako zakonsko kot lastniško ureditev, s čimer povsem zasuka in iztiri generacijske in religiozne tradicije zahodne patriarhije. Tako kot Ruthven, ki je spodsekal simbolično moč prisega, Drakula spodseka sam sistem – tj. sistem lastninjenja, ki je sistem patriarhalnega dolgoročnega porajanja.²⁰ Razraščanje grožnje, ki jo Drakula pomeni za obsto-

¹⁹ Roof, 1996, str. 142.

²⁰ Roof, 1996, str. 143.

Tako na primer z nakupom opuščene angleške opatije, ki jo preuredi v enega svojih domov, Drakula ne le vdre na angleška tla, temveč cerkev samo prikroji namenom, ki se ne ujema z religioznim čaščenjem. Kot odgovor na to Van Helsing, holandski znanstvenik in poznavalec starodavnih medicinskih vedenj, uporabi križ, znamenje vstajenja, ki naj bi ohranilo krščanski red nasproti domnevemu vampirskemu šarlatanu, ki pa se svoje obljube posmrtnega življenja v nasprotju s krščanskimi dogmami dejansko drži. In če se Harker namerava poročiti z Mino, njena prijateljica Lucy pa je že zaročena z aristokratom, so, še opozarja Roof (ibid.), priprave na njihove poroke prekinjene in preložene, saj mora Harker v zadnjem hipu na poslovno

ječi red lastništva in patrimoničnosti, Stokerjeva pripoved zameji in odpravi na način, ki dodobra pomirja paternalistično paniko, saj se od vseh mogočih oblik ugonobitve vampirja, ki jih priporočajo starodavna vedenja, kot je npr. obglavljenje ali sežig trupla, oklepa kola. Pri uničenju vampirja kol dramatizira ponovno penetracijo, ki simbolično vzpostavlja paternalistično-simbolični red, katerega nastavke je vampir spervertiral. Zabitje kola v vampirjevo srce ponovno vzpostavi izgubljeno falično moč na novo povzdignjenega patriarhalnega reda; ta penetracija stoji nasproti in oporeka penetracijam, ki jih je vampir zadal patriarhalnemu redu.

NAZAJ K VAMPIRSKIM KRVAVITVAM

Obsežne raziskave kažejo, da je Stoker pri pisanju Drakule črpal iz legende o madžarski grofici Elizabeth Bathory in se zgledoval po Le Fanujevi literarni predlogi Carmille, ki ima korenine v literarni predelavi Coleridgeve pesnitve "Christabel".²¹ Navezava na zgodovinsko osebo Vlada Drakule²² je kvečjemu zasilna zaslomba, ki je Stokerju omogočila, da je lahko eno izmed središč dogajanja prenesel s štajerske pokrajine v Carmilli na romunska tla, ki so jih takrat pretresali družbeni nemiri in vprašanja, povezana s krušljivostjo in nestabilnostjo pojma nacionalne identitete.²³ Grofica Elizabeth Bathory pa je bila kontroverzna zgodovinska osebnost iz 17. stoletja, kateri je madžarska kraljevina dolgovala veliko vsoto denarja in je zato njeno preoblačenje v moška oblačila ter spolne prakse, povezane s puščanjem krvi in torturo teles njenih služabnic, spretno izkoristila v svoj prid. Grofica je bila tako obtožena mučenja in umora od petdeset in šesto petdeset žensk, in dosmrtno zaprta v celici za obzidjem svojega gradu; o njej pa so začele krožiti zgodbe, da se je rada kopala v krvi svojih žrtev, ker naj bi jo to pomlajevalo.²⁴ LeFanujeva *Carmilla* pa izpričuje vrh romantičnega vampirizma iz sredine 19. stoletja, kateremu sta bila skupna erotična intimnost in neuničljivo prijateljstvo z zemeljskim istospolnim družabnikom. Ostri koničasti zobje, penetracija in pitje krvi zadobijo nov razpon pri

pot v Transilvanijo; s prihodom grofa na angleška tla pa so nekatere celo za večno odložene, saj grof, preden se polasti Mine, na svojo vampirsko stran posrka in v očeh paternalističnih figur popolnoma uniči njeno prijateljico Lucy.

²¹ Glej Auerbach 1995, Creed 1993, Gelder, 1994.

²² Vlad Drakula se je rodil leta 1430. Njegovega očeta, ki je bil tudi Vlad, je madžarski kralj odlikoval z Redom zmaja za njegove zasluge v bitki proti Turkom. V latinščini Draco pomeni "zmaj". Starejšega Vlada so kmalu začeli imenovati Vlad Zmaj ali Vlad Drakul, mlajšega pa Vlad Drakula, kar je pomanjševalnica za Drakul. Slednjega zgodovinski anali navajajo tudi kot Vlada Tepeša, ker je svoje sovražnike v skladu s privzeto turško tradicijo nabadal na kole in kar je bila takrat še vedno nekakšna splošna praksa. Tu pa se njegova zgodba tudi konča (Keeseey, 1998).

²³ Glej Arata, 1990.

²⁴ Keeseey, 1998, str. 10–12.

tkanju njihove pomenljivosti – nad njimi pa vedno bedi polna luna, ki ima “čudovite fizične vplive, povezane z življenjem”,²⁵ in vzhajanje katere torej na dan priključuje erotično vrenje in željo po medsebojnem intimnem druženju. *Carmilla* je pripoved o Millarci Karnstein, mladi ženski aristokratskega rodu, ki jo na prag domovanja Laure in njenega ovdovelega očeta pripelje vzpon polne lune, pa tudi vztrajnost njene matere, da jo po nesreči s kočijo pusti v oskrbi Laurinega domovanja. Kar v očetovih, zdravnikovih in generalovih paternalističnih očeh odseva kot uplahnjevanje Laurinih življenjskih energij, je v resnici zgodba o zapeljevanju. Ta se sprva vije le skozi Laurine sanje od njenega zgodnjega otroštva naprej, dokler z Millacrinim ugrizom v Laurine prsi, iz katerih pije kri, ne preraste v ljubezensko družabništvo. Medtem ko bo kasneje Drakula svojo vdanost in zvestobo zaprisegal zgolj volkovom, ki tulijo okoli njegovega gradu, jo Millacra in Laura tako kot drugi vampirji in vampirke ali nemrtvi njunega časa zaprisegata druga drugi. V tem je pomenljivost njunega vampirskega objema, ki torej naznačuje, da so vampirjevi družabniki vedno pripadniki istega spola, s katerimi ta stopa v tesno erotično zvezo in nezlomljivo duhovno povezavo. Tudi če paternalistične figure s koli v rokah poskrbijo za ugonobitev njim motečega elementa, ta zveza še vedno živi in ne more biti nikoli izkoreninjena. V tej zgodbi zapeljevanja kri pridobi in igra vlogo posebnega naznačevalca, označuje pretok homoerotičnih ljubezni in kroženja telesnih užtkov.

Nosi pa še drug naboj, ki ga je mogoče povezati s Freudovim pojavom *uncanny/unheimlich* – *heimlich*, povrnitev že znanega, vendar represiranega, in zato na površini navidezno neprepoznavnega, brezobličnega, katerega ponovna pojavitev ali oživitev vnaša nelagodje, tesnoba in otrpelost v očeh paternalističnih figur. Nanaša se na pojav paternalističnega odtrganja, odstavljanja in izbrisovanja matere, ki se v krog Laurinega ovdovelega očeta in njegovega prav tako ovdovelega prijatelja, generala, povrača prek svojih hčera, njihovih sorodstvenih vezi in vampiričnih udejstvovanj. V osrednji zgodbi, ki jo pripoveduje Laura in se posredno nanaša na očeta, ter v vstavljeni zgodbi generala, ki zrcali potek osrednje zgodbe, saj se tudi njegova hči predaja Millarcinim užitkom, ki jih general skuša izkoreniniti s pregonom in uničenjem Millarce, sta mati in žena povsem izbrisani ali zatrti. Vendar se v vsaki od zgodb vztrajno vračata – v generalovi, spremljajoč svojo hčer na plesu mask, na način kramljanja z generalom, pri čemer se skriva za masko in je generalu nerazpoznavna, vendar ga navdaja z občutkom familiarnosti; v Laurini skozi njene sanje iz zgodnjega otroštva o travmatični ločitvi od matere, ki ostaja vtisnjena v njenem spominu le kot obris portreta. Na prizorišče se mati vedno vrne prek hčere, da

²⁵ LeFanu, 1998, str. 33.

bi izpostavila in proizvedla učinek znanega, vendar represiranega.²⁶ Posebno vezivo in poglobljeno noto mu daje dejstvo, da Millarco, Lauro in generalovo hčer vežejo iste sorodstvene povezave, saj je Laura po materini strani sama v sorodstvu s Karnsteinovimi, iz katerih tudi izhaja Millarca, enako velja za generalovo preminulo ženo in posledično tudi za generalovo hčer. Zgodba vzpostavlja jasno povezavo med mrtvimi materami in vampirji tako, da so matere sicer izločene iz samega poteka zgodbe, vendar se vanjo, tj. pod površino njenega toka, vračajo kot *nemrtve*, z določenimi vedenji o očetih in načinih izvajanja njihovih paternalističnih funkcij. Zato je pomen opozorila, ki ga Lauri izreče mati v njenih sanjah z besedami “*twoja mati te svari, da se paziš/varuješ ubijalca*”, in katerega spremlja prizor, v katerem se ob vznožju postelje pojavi Carmilla, “*prepojena ... z enim samim velikim madežem krvi*”²⁷ mogoče opazovati samo iz enega zornega kota. Ne gre toliko za opozorilo, ki bi Lauro skušalo odvrniti od Millarce, saj dihata kot eno, temveč za svarilo, ki njeno pozornost usmerja k tistim, ki bodo Carmillo v želji po zategnitvi njene moči hoteli ubiti, torej k paternalističnim moškim, kot sta Laurin oče in general.²⁸ Tako se mati in Carmilla zlijeta v eno, njuni zgodbi sta nespregovorljiva dela uradne paternalistične pripovedi, skozi kateri se pretakata simbolična pomena krvi. V primeru Carmille je to pretakanje krvi, ki ga napajata homoerotična ljubezen in izmenjava telesnih užitkov, v primeru matere je to odtekanje in prelivanje krvi, brisanje in odtegotvanje njene eksistenčne prisotnosti, proces izginjanja/izganjanja, nad katerim stoji krvniška roka histeričnih paternalističnih figur. S tem ko oče in hči igrata gostiteljsko vlogo vampirjem, v svojem krogu torej tudi gostita prav posebne resnice, ki drug drugemu prinašajo pobilžnja spoznanja samega sebe, razgaljajoč njune hkratne vpetosti v sisteme vrednot.

Nasproti vampirski tradiciji celotnega 19. stoletja Stokerjeva *Drakula* nastopa kot njeno odvajališče in razveljavilišče, kot torišče uravnalnih mehanizmov izganjanja, preosmišljanja in obvladovanja svojemu redu/jedru nevarnega *unheimlich*, ki ga je v svoji krvni sledi zapustil vampir 19. stoletja. Če povzamemo razpravo Nine Auerbach,²⁹ *Drakula* ne dopušča več družabništva med vampirjem in človekom, njune vezi razrahlja in pretrga, saj afiniteto in intimnost nadomešča z odnosom gospodar-služabnik; s prehodom na nevarnega hipnotizerja pa ga spremeni v manipulatorja človeške psihe.³⁰ Vampirji življenja ne delijo več z ljudmi, niti jih ne spremljajo na njihovih potovanjih, da bi se

²⁶ Gelder, 1994, str. 46.

²⁷ Lefanu, 1998, str. 59.

²⁸ Gelder, 1994, str. 46.

²⁹ Auerbach, 1994, str. 27-86.

³⁰ Medtem ko je bilo torej Pollidorjevemu Aubreyu v čast, da je lahko potoval z vampirjem, Jonathan Harker ni več vzneseno zaljubljeni mladenič, kot navaja Auerbach (1995: 70), temveč kvečjemu osamljeni turist

z njimi združevali in vanje prelivali. Vampir postane samotar, čigar pojavnost v nasprotju s prejšnjimi prosojnimi prikazenskimi, vendar enovitimi človeškimi utelešenji zaznamuje odtekanje v nenehne transformacije, katerim načeljuje živalskost.³¹ Po potrebi se lahko prelevi v volka, netopirja, psa, občasno pa celo v meglo ali meglico. Ker mu je odvzeta svoboda druženja s smrtniki, Drakula omili svoje samotarstvo s prehajanjem in pridruževanjem drugim oblikam živih bitij, kar hkrati vodi tudi v porazgubljanje njegovih homoerotičnih vezi. Ugrizi vampirjev, še poudarja Nina Auerbach,³² se tako selijo s prsi na vrat, od erotičnega h kliničnemu, od afinitete k penetraciji, skratka ugnezdijo se v povsem abstraktne, tako rekoč neobstoječe medosebne zveze in pogreznejo zgolj v klinične razsežnosti zadajanja ran.

Znotraj teh patriarhalnih naporov po preureditvi vampirskega mita homoerotične vezi sicer zdrknejo s površja vidnosti, vendar je prav kri tista, ki še vedno vre na dan v okviru homoerotične želje, krogotoka katere Drakula očitno ne more presekati ali izkoreniniti, zato pa jo v skladu s patriarhalno tradicijo homoseksualne panike prestavlja in zakamuflira v (patriarhatu deviantno, promiskuitetno) heteroseksualnost (žensk). Izraz tega je začetna izjava Drakule, s katero se obrača na Harkerja – in hkrati odvrča vampirke od tega, da bi se ga polastile – *“Ta človek pripada meni!”*, pri čemer se [Harkerju] *pozorno zazre v obraz, nato pa se obrne proč in zašepeta: “Tudi jaz lahko ljubim!”*.³³ Kasneje takšno obliko obračanja na Harkerja in nanjo pripenjajočo se izjavljanje lahko najdemo le še omejeno na njeno razvodenelo heteroseksualno različico: *“Ženske, ki jih ljubite, so že zdaj moje, z njimi pa mi boste prej ali slej pripadali tudi vi in še veliko drugih”*.³⁴ V svoji želji po regulaciji, zakrivanju in odstavljanju homoerotične želje Drakula torej homoerotične stike speljuje v heteroseksualne okvire, da bi se v svoji libidinalni ali sublimni osnovi bili prisiljeni udejanjati le prek tretje partije oz. nadomestnega, družbeno gledano korektnjšega, ideloškimi obrazcem varnejšega spola. Kri, ki se vije skozi ta heteroseksualni razcep homoseksualnosti, tj. njene družbene razmestitve, ki jo uteleša Drakulovo heteroseksualno hranjenje s krvjo žensk, tako nič več ne nosi le vloge prenašalke homodružbenih, temveč tudi homoerotičnih odnosov, kar ji znotraj optike patriarhalno heteronormativne matrice daje poseben pomen, saj

na napornem poslovnem potovanju, ki v grad Drakule vstopa kot njegov uslužbenec. Tovarištvo in popotovanje se umakne Harkerjevemu vojerizmu, nenehnemu oprezanju, dokler se njun odnos ne sesede v diametrično igranje vlog gospodar-sluga, spektakel in gledalec, tiran in žrtev, pošast in človek.

³¹ Znamenje le-te ostaja pri Drakuli permanentno vtisnjeno na njegovih dlaneh; iz njihove sredine se namreč izraščajo dlake (Stoker I, 1988: 32).

³² Auerbach, 1995, str. 52.

³³ Stoker, 1988, angleški izvirnik, str. 43.

³⁴ Stoker, 1988, str. 320.

postane metonomija za simbolno, a neustavljivo kontaminacijo.³⁵ S tem pa vampir Drakula vrača udarec; pogled kritično preusmerja nazaj k regulaciji homoerotičnosti, ki v primežu patriarhalne matrice poteka na način paničnega odvajanja njene neposredne prisotnosti s transfuzijskim in drenažnim presajanjem skozi kri žensk in jo razkriva kot kozmetično potezo; njen heteroseksualni razcep pa kot le začasno, panično razmestitev, ki služi površinskemu umirjanju nemira, katerega v patriarhalno zastavljeno heteroseksualno družbeno pogodbo vnaša plastičnost in polimorfičnost seksualnosti.

In ravno v slednjem oziru vampirske seksualnosti ne gre opisovati le kot hoerotično ali heteroseksualno, k čemur na svoj način napotuje/navaja tudi pretakanje vampirske krvi. Vampirski kri, za katero ne smemo pozabiti, da ima svoje korenine v mitu o menstruaciji, zadobiva svoje pomene šele v pretoku, z zlitji in simboličnimi zgostitvami, na podlagi katerih na potovanju skupaj z vampirjem vstopa v trenutne konkretizacije kategoričnih zakoličb. Vampir ni toliko lezbičen, homoseksualen ali heteroseksualen; je vse obenem in hkrati še več, saj v svojem pretočnem jedru prej kaže na produkcijo seksualnosti same.³⁶ V povezavi z njo pa opozarja na problematičnost družbenospolnih zakoličb. Posredno pomenljiv je v tej zvezi prizor, v katerem Drakula s svojimi koničastimi prsti v svoje prsi zareže odprtino, da iz nje priteče kri, in ki jo Mina Harker pije, a se hkrati tudi preliva po belini njene nočne halje. Nekatera kritična branja vidijo v Mininem vpijanju krvi iz tanke vreznine na vampirjevih prsih in nočni halji, prepojeni s krvjo, način njenega prehajanja v stik z menstrualnim ciklom in uko-reninjenega paternalističnega strahu pred njim, še zlasti, ker se na okrvavljena usta slednje posedajo besede kot "nečista".³⁷ Vendar nadaljnji potek Mininega

³⁵ Regulacijo homoerotične želje skozi kri žensk mehanizmi delovanja patriarhalne matrice še dodatno zlepljajo z regulacijo žensk samih. V skladu s patriarhalno paniko, ki jo poosebljajo preganjajoče in tekajoče paternalistične figure, Dracula namreč osebno zaokroženost, trdnostojčnost in seksualno neodvisnost ženskih likov, ki jih najde v svoji predhodni literarni predlogi Carmille, preobrazi v heteroseksualno promiskuiteto, njihovo zavračanje družbenega prišepetavanja k materinjenju pa v kanibalizem otrok. Ozko omejevanje seksualnosti žensk zgolj na nekakšno razraščajočo se heteroseksualno nasladnost vdajanja senzualnim užitek pomeni tudi njihovo prelivanje čez robove monogamnih hierarhičnih ureditev, ki se v očeh paternalističnih figur, kot so Harker in njegova družčina, izrisuje kot posebna vrsta nemočnosti in strahu. Drakula zato te nekdanje močne, a sedaj le kot užitka željne označene ženske, na eni strani poklešči v zlobne in kljubovalne, mesojede krvosesne živali in jih naprej zreducira zgolj na usta, polna belih, ostrih zob (52), torej nekakšno vagino dentata, ali pa po drugi strani, tako kot v Lucyinem primeru, v njihova čela zarisuje gube, "podobne Meduzinim kačam" (226). Pomenljivo je, da se v ozadju slednje poteze poleg pomenov samega mita o Meduzi razrašča še etimološki izvor besede Gorgona – Meduza je namreč ena izmed teh treh sestra – za katerega Barbara Creed, v sicer v povsem drugačni zvezi, opozarja, da pomeni "luna, ki jo je groza gledati" (1993: 66) – torej življenjski cikel, živo prisotnost, ki ženske ne dela tako pasivne in mrtve, kot bi jo rad gledal paternalistični sistem. Ta se pri tlačenju žensk nazaj v njihove predpisane vloge femininosti ne poslužuje samo simboličnega uboja s kolom, temveč prav v primeru promiskuitetnih žensk skrajne oblike mizoginije – skupinskega posilstva, ki ga konča z obglavljenjem ženske in utišanjem njenih posmrtnih govorov, tako da ji usta napolni s česnom.

³⁶ Glej Halberstam, 1993, str. 344.

³⁷ Stoker, 1988, str. 299.

komentarja kaže, da gre za felatio, ki ga Drakula po Gelderjevih besedah udejanja na način zavračanja falocentričnosti skozi lastno mutilacijo.³⁸ Drakula kot poosebitev pomnoženosti moti patriarhalne uredbe, saj njegova seksualnost denimo staplja moč in femininost znotraj enega samega telesa, katerega prav te patriarhalne uredbe zato označujejo kot razpoznavno tujega. Kot vrtinčasto prepletje najrazličnejših koscev in delcev, ki izhajajo iz diskurzov o drugosti, vampir kaže na notranjo pomensko napetost le-teh in njihovo prisilno skladnost. Njegovo telo ni niti žensko niti homoseksualno, in kot si bomo ogledali v nadaljevanju, niti židovsko, a nosi vse zaznamke njihove konstrukcije, odpirajoč tako vpogled v produkcije femininosti in maskulnosti, rasnosti in seksualnosti.

KRI IN IMPLODIRANI KONCEPTI RASNOSTI IN NACIJE V STOKERJEVEM DRAKULI

Stokerjev *Drakula* izhaja iz tradicije gotske novele, v kateri gotično zaznamuje obliko diskurzivne strategije, ki vodi k pripoznavanju, kratkoročnemu poigravanju in udušenju monstrozno označenih drugih kot začasnih, vendar pomembnih načinov družbenega soočanja s poroznostjo lastnega reda. V svoji pripovedni zasnovi *Drakula* tako uteleša predvidljivo trojno ritmiko, skupno vsem gotskim postavitvam, pri čemer pripuščenje, poigravanje in končna izvržba ali odstavitev družbenemu ustroju rušilnega klopčiča politično in seksualno perečih vprašanj, pušča za seboj telo Drakule kot posebno vrsto odčitovalca in komentatorja. Kot prepletišče najrazličnejših sestavin, skozi katere brstijo zgotovitve družbenih strahov, telo Drakule deluje kot povratno berljiva žariščnica njihovih razčlenitev in znamenje razpokanosti in nedoslednosti tkanja njihovih identitetnih resnic. Znotraj te kontekstualne postavitve gotske pripovedi Drakula v vlogi družbenega monstruma s konca 19. stoletja nastopa kot utelešenje vseh drugosti, ki jih je do takrat izoblikoval in nagrmadil znanstveni govor, in ne nazadnje kot prefiltrirana različica in izpeljanka neprimernih/nepripravljenih drugih, če se poslužimo Harawayine izposojenke.³⁹ Drakula je hkrati pošast in človek, je feminilen in močan, parazitičen in bajno bogat, odbijajoč in mamljivo privlačen, skratka – ni samo preprosto monstrum, temveč izobesek zunaj delavnice, imenovane “tehnologija monstroznosti”. V primežu njenih orodij izdolbljevanja, rezkanja in brušenja je telo Drakule naborek pripetih in preslojenih drugosti, in kot je bilo že ponazorjeno, ni niti žensko niti homoseksualno, a pove vse o konstrukciji ženskosti, maskulnosti in femininosti, o konstrukciji seksualnosti, homoseksualnosti in heteroseksualnosti, ki se z

³⁸ Gelder, 1994, str. 70–72.

³⁹ Velja opozoriti, da je ta izraz prva skovala Trinh T. Minh-ha, glej “She, the Inappropriate/d Other”, v: *Discourse* 8, 1987.

ironičnim “križanjem” v biseksualnosti izvijata iz diktata dualističnih kategoričnih zatrdlin. Hkrati se skozi predeterminirano telo Drakule vampirja ne prevajajo in povnanjajo samo strahovi dominantnega paternalističnega reda, povezani s plastičnostjo in polimorfičnostjo spolnosti na eni strani in nestabilnosti in izvotljenosti, trhle osnovanosti družbenospolnih zakoličb na drugi, marveč tudi strah dominantnih ureditev pred nestabilnostjo in drobljivostjo konceptualnih pojmov nacionalne identitete in rasnosti, ki so se vseskozi uporabljala kot osnovna orodja upravičevanja hierarhičnih poplastitev subjektivitete.

Ob koncu 19. stoletja se skozi *Drakulo* torej ne veriži le govor o spolu in seksualnosti, strah in očaranost nad spretnostmi preoblačenja in maškarade, nad uprizarjanjem subjekta, kajti s pritokom več kot desettisočih pregnanih vzhodnoevropskih Judov v London se vanj steka in seseda tudi politični antisemitizem, govor o sifilisu, o doktrinah dednosti, obolevanju reprodukcijskih sistemov, akulturaciji in asimilaciji ter hkratni etnični separaciji, govor o prostituciji in revščini imigrantov iz srednje Evrope, ki so ga porajale znanstvene veje 19. stoletja.⁴⁰ Stokerjev Drakula, kot v svoji razpravi pokaže Judith Halberstam,⁴¹ je na moč podoben Židu, ki ga vzpostavlja antisemitistični diskurz, katerega glavna oprijemališča izhajajo iz psevdoznanstvenih diskurzov fizionomije, frenologije in patologije. Ta so njegovi poustvarjeni in medikalizirani zunanosti, ki naj bi jo podčrtoval “zakrivljen nos orlovskega profila” in plosko stopalo, nadele podtone kriminalitete in degeneriranosti ter jih skupaj v sklopu vampirjeve femininosti, parazitskosti in zavračanja očetnjave pod taktirko rasiističnega govora zlepile v logiko, navzkrižno doktrinom angleške domovinsko-sti, nacije in njene reprodukcije. Tovrstno vpotegovanje in vzorčenje vampirja kot Žida seveda ne pove ničesar o Židih samih, zato pa toliko več o konstrukciji židovstva in rasnosti znotraj dominantnih vej prevladujočih znanosti 19. stoletja. Lahko rečemo, da vampir še nikoli ni bil tako “do vrha napolnjen s krvjo”, “njegove ustnice pa so bolj živo rdeče kot kdajkoli prej”.⁴² Kri, ki se pretaka po žilah Stokerjevega vampirja, namreč pripoveduje tudi zgodbo o *vzpostavljanju in narojevanju rasnosti*, pri čemer religiozno naravnano antijudovstvo prepusti mesto vedam 19. stoletja – antisemitistični govor preide od krščansko-religioznih traktatov h kriminaliziranju in patologizaciji židovsko odbranega in zmedikaliziranega telesa. Pri tem gotski antisemitizem, ki ga napaja politično-evgenični govor “izprijene, slabe krvi”, Žida sprevrže v sebi lastno pošast, ki potihoma govori predvsem o nezmožnosti prizemljanja (tovrstnega) koncepta rasnosti, o njegovi hkratni skomprotiranosti, o majavosti in trhlости njegovo-

⁴⁰ Glej Halberstam, 1993, Haraway, 1997, Gelder, 1994.

⁴¹ Halberstam, 1993, str. 337.

⁴² Stoker, 1988, str. 66.

vih predpostavk, iz katerih še vedno dihajo verovanjska ozadja kulturnih praks in biopolitičnih projektov 19. stoletja.

Kri, ki se torej pretaka po telesu Drakule vampirja, kaže in beleži, kako je v 19. stoletju s pregnetenjem židovsko postavljenega telesa prišlo do ideološko motiviranega premika pri kovanju koncepta ravnosti, pri čemer odločilne vloge ne igra več metafizično začetovanje ravnih meja in iz njih izpeljane hierarhične neenakosti, temveč na novo vrinjena družbeno obarvana medicinska predpostavka, po kateri naj bi bile nekatere "rase" bolj dovzetne za bolezenska obolenja in zato šibkejše od drugih ter degenerirane same po sebi⁴³. Tako kri, ki se pretaka po telesu vampirja, in ki jo je antisemitični govor prepojil z dogmatično politiko "izprijene, slabe krvi", na eni strani razpira vpogled v načine vpisovanja in tkanja snovnosti telesa, kateremu je znanstveni diskurz pod okriljem antisemitizma skušal vžgati posebne označbe, da bi lahko njegovega židovskega nosilca povezal s širjenjem sifilisa, ga opremil z nagnjenostjo h kriminaliteti in nanj pripel psevdoznanstveni govor o degeneriranosti, s tem pa opravičil politiko preganjanja Židov. Kri, ki kroži skozi telo vampirja ob koncu 19. stoletja, tako izpričuje, kako se je snoval, vzpostavljal in vzorčil koncept ravnosti, ki pa se ni zadovoljil le z medikalizacijo in patologizacijo židovsko odbranega in znanstvenim diskurzom 19. stoletja prikojenega telesa. K tem mehanizmom vzpostavljanja in narojevanja ravnosti je znanstveno podprti antisemitistični govor pripojil tudi psihološko kategoriziranje; pri čemer je židovsko postavljeno ravnost pretočil v nevrozo, histerijo in druge oblike t. i. psiholoških motenj,⁴⁴ da bi židovsko označeno telo lahko s tem tudi dokončno potisnil v za-mejno drugost. S tem židovsko postavljeni subjekt po besedah Judith Halberstam⁴⁵ zadobi status brez-ciljnega popotnika, ki ga postavlja v navzkrižje z nacionalnimi interesi, saj prav s svojo brezdomskostjo in razkoreninjenostjo v očeh paternalističnih figur nevarno spodkopava temelje nacionalne pripadnosti in identitetnosti.

Ob koncu 19. stoletja vampirska kri torej opiše lok najrazličnejših vrst preizpraševanja in razstavljanja družbenih resnic paternalističnega reda, pri čemer poleg konceptualizacije spolnosti in ravnosti postavlja pod drobnogled tudi konceptualizacijo nacionalne identitete. Z Drakulo kri vampirja, za katero ne smemo pozabiti, da ima svoje osnovne zametke v mitskih verovanjih in legendah o menstruaciji, preide v sintagmo krušljivosti nacionalne identitete in nez-

⁴³ Gilman v Halberstam, 1993, str. 340.

⁴⁴ Kako so slednje oznake lahko sploh prišle v ta diskurz, denimo izkazuje tudi besedilna operacija primerjanja Drakule vampirja z blaznežem Reinfeldom, za katerega je značilno obsesivno vračanje k občasnemu konzumiranju živih žuželk. Z njimi sicer hrani pajke, v končni fazi pa tudi ptice, ki jih redi zato, da bi jih prej ali slej prav tako použil. Pri tem medicina Reinfelda obravnava kot umobolnega, saj se obnaša podobno kot Drakula, ko konzumira življenja, Drakula pa je implicitno razumljen kot nor, ker so njegova dejanja pitja krvi istovetna s tistimi, ki Reinfelda ne nazadnje tudi postavijo za vrata norišnice (Halberstam, 1993: 341).

⁴⁵ Halberstam, 1993, str. 343.

možnosti njene koherentne obstoječnosti; znotraj gotske pripovedi, ki hkrati odraža imperialistične strahove pred razblinitvijo in propadom nacionalnih meja pa preide v metonimijo za nevarnost – razpršitev in izgubo nacionalne identitete, ki za paternalistično imperialistični red pomeni tudi izgubo njemu osnovnega ideološkega polnila/gibala. Od tod kasneje tudi mrzlično posredovaje paternalističnih figur, katerih vztrajanje pri transfuzijskem ponujanju lastne krvi razživelim žrtvam vampirjev ponazarja še zadnji poskus paničnega odvajanja predtrta ontoloških kategoričnosti in epistemoloških zamejitev, ki ga prinaša Drakula s svojimi okrvavljenimi, identitetno raznarodovalnimi ugrizi. Ni naključje torej, da je prvič v zgodovini pisanja vampirijad domovanje vampirja ob koncu 19. stoletja, kateremu je načeloval že globoko zakoreninjen strah pred pojemajočo močjo in bližnjim razpadom britanskega imperija, preneseno na tla Transilvanije, kjer so se stoletja stikala in prepletala najrazličnejša ljudstva “rodoljubov in osvajalcev”. Transilvanija, kot piše Arata,⁴⁶ je v očeh britanskega bralca veljala za ozemlje, ki vre od političnimi nemirov in nacionalnih trenj, hkrati pa se v očeh Drakule zrcali kot dežela nešteti možnosti, kjer “kipe in se vrtinčijo razne evropske rase”.⁴⁷ Vampir sam je utelešenje njihovih prepletov in medsebojnih stapljanj, saj po njegovih žilah teče “kri mnogih vrlih in pogumnih ljudstev”,⁴⁸ kar mu podeljuje posebno obliko polivalentnosti in plastičnega prehajanja, s katerima prerašča esencialistično ozkost nacionalnih identitet in rasnih pripadnosti. V nacionalistično-imperialistični diskurz se zato vriva kot nevarna motnja, ki opozarja na obstoj vzporednih, polifoničnih in prehajajočih subjektivnih pozicioniranj in umeščenih artikulacij, katerim je tuja redukcioniistična politika imperialističnega snovanja zamrznjenih identitet, na podlagi katerih se je vojevalo in opravičevalo vzpostavljane drugačnih drugih.

S svojimi polifoničnimi in posnemovalnimi sposobnostmi, ki so v paternalističnih očeh Harkerja posebna oblika izpodjedanja/rušenja navidezne samostojčnosti narodnostnih izoterm, vampir in njegova kri ne dvomita le o stabilnosti in vsebinskosti nacionalne identitete, temveč o samem snovanju identitetne politike, na podlagi katere se je npr. vzpostavljala in vpisovala meja med kolonizatorjem in koloniziranim, med viktimizatorjem in žrtvijo. Tako s Harkerjevim prihodom v transilvansko domovanje vampirja razpade Harkerjeva orientalistično poudarjena metodologija gnetenja in prirejanja sebi drugačnega drugega, kateri kot osnovno ideološko gibalno služijo izsanjane razvodnice med domnevno zahodnjaško znanstvenostjo in vzhodnjaškim razdajanjem praznovernosti⁴⁹, zahodnjaškim napredkom in vzhodnjaško zastalostjo.⁵⁰ Na Harkerja ob koncu

⁴⁶ Arata, 1990, str. 627.

⁴⁷ Stoker, 1988, str. 43.

⁴⁸ Ibid.

njegovega potovanja na vzhod namreč čaka, lagodno zleknjen na zofi sredi knjižnice do zadnjega kotička napolnjene z literaturo o Angliji, angleškem življenju in šegah, Drakula okcidentalist, čigar razgledanost, racionalnost, dovezetnost in odprtost za nova znanja izpodmikajo temeljna ideološka oprijemališča, inherentna britansko-imperialistični drži vzpostavljanja in gledanja sebi prikojenega drugačnega drugega.⁵¹ Z odličnim znanjem angleškega jezika, natančnim poznavanjem angleških zakonov, kulturnih navad in običajev, predvsem pa s sposobnostjo prehajanja, Drakula okcidentalist Harkerjevi imperialistični drži vrača udarec s posebno obliko povratne kolonizacije prediranja ontoloških kategoričnosti in rušenja epistemoloških zamejitev.

Skozi njo razlivajoča se kri vampirja govori o padanju Jaza v Drugega, o nemogoči mitski narobenosti obstoječnosti in neprepustnosti lastnih identitet, ki so vedno zlahka invazirane in absorbirane v navidezno drugačnega, umetno oddvojenega drugega. Od tod tudi strah paternalističnih figur britanskega imperija, ki ni le strah pred uprizarjanjem angleškosti, temveč strah pred prelitvijo le-tega v sebi domačega Drugega. Vampir s svojimi okrvavljenimi ugrizi dobesedno raznaroduje, tj. razkrvavljuje esencialistično zakodirane označbe drugosti, iz katerih izhajajo konceptualne vprege pojmovanja narodnosti in identitetnosti. Pretakanje krvi vampirja kaže, kako problematična in ideološko preobremenjena je polarizacija Jaza in Drugega, pri čemer je izrisovanje slednjega odvisno od predpostavke, da je prvi vedno sam sebi monumentalno, koherentno vseben in zato v poziciji podeljevanja pomena drugemu. Kri vampirja, ki se v očeh paternalističnih figur britansko imperialističnega sistema zrcali kot posebna vrsta metonomije za kontaminacijo, kaže na vpotegljivost Sebstva in Drugega v eno, opozarjajoč tako ne le na krhkost in topljivost njunih mejnic, temveč tudi da Sebstveno vedno počiva v objemu Drugega. Slednji, kot ponazarja Drakula, prvemu ni drugačen, temveč pomenljivo domačen in rušilno podoben. Vampir in njegova kri, ki ima zametke v razlagalnih mitih o menstruaciji, postavljata v dvom samo snovanje identitetne politike, tako da pokažeta, da pomen subjekta, kot ga želijo predočati metanaracije o reprodukciji in patriarhalni družini, ni

⁴⁹ "Pravijo, da v Karpatih najdeš vsa praznoverja sveta" (Stoker, 1998, str. 18).

⁵⁰ Glej Arata, 1990.

⁵¹ Bistvo njegovega okcidentalizma pa ni le v mimiranju, s tem pa erodiranju, preusmerjanju in razblinjanju oprijemališčnih točk Harkerjevega orientalizma, temveč, kot opozarja Arata (1990, str. 637–638), tudi v uprizarjanju in razpiranju nasilja, inherentnega britanski imperialistični drži. Grof Drakula se na svoje plenilske pohode v transilvansko vas vedno podaja oblečen izključno v izposojena, Harkerjeva viktorijanska oblačila; oškodovani prebivalci pa se s svojimi pritožbami nikoli ne obračajo na vampirja, marveč na Harkerja, v katerem prepoznavajo posebno vrsto "pošasti". S svojimi roparskimi dejanji, ki se sučejo tako okoli prisvajanja dobrin in denarja kot ugrabljanja otrok, Drakula dodobra razgrne naravo zahodnjaških imperialističnih praks, zato ne preseneča dejstvo, da Harker v edinem ogledalu, ki ga premore Drakulovo domovanje, lahko ugleda in vidi le samega sebe, nikoli pa ne more ujeti odseva njemu zraven stoječega gostitelja okcidentalista. Ta namreč mimira njegovo imperialistično držo.

obstoječ sam po sebi, temveč vselej v razmerju do drugega, kar tudi pomeni, da je “mesto identitete vselej drugje”.⁵² Zato se znotraj okvirov identitetne politike in nacionalističnih diskurzov dominantnega reda vampir in njegova kri izrisujeta kot posebna oblika sistemsko razlagalne motnje, saj opozarjata da:

*Identitete ne more biti v imenu, ki ga lahko izrečeš, ali v telesu, ki ga lahko vidiš ... Identiteta nastane, ko telesu ne uspe v celoti izraziti bitja in ko označevalcu spodleti natančno izraziti pomen. Identiteta je zaznavna samo v razmerju do drugega – torej je hkrati oblika upora proti [vzpostavljenemu] drugemu in oblika njegovega prilaščanja; razodeva mejo, kjer se jaz odcepi od drugega in se obenem zlije z njim. Pri tem izjavljanju identitete in identifikacije pride vedno do izgube, izgube zaradi ne-bitja drugi, in hkratne nadaljnje odvisnosti od drugega, ko gre za videnje sebe in biti jaz.*⁵³

S selitvijo Drakule v London se z njim seli tudi utelešanje raznolikosti, odpravljane in odvečnost nacionalnih identitet in identitetnih politik nasploh, kar Harker v inkvizitorski funkciji poslednjega branitelja imperialističnih interesov razbira kot ustvarjanje novega “rodu zakletih”,⁵⁴ tj. nacionalno nepripadnih, zato pa ponovno razživelih subjektov. S svojimi ugrizi in pretakanjem krvi vampir predvsem razdira hegemonično zasnovana politična, kulturna in rasna sestva, pri čemer teles svojih žrtev ne uničuje, marveč si jih prilasča in preoblikuje. S tem govori novodobno zgodbo politike teles, skozi katero telo ne stopa v ospredje kot “nekakšen razprt in razpršen, avtonomen, ali bolje rečeno narcistični kontejner znakov, enosmernih relacij in patoloških fragmentov identitete, pač pa svojo relacionalnost in pravo mesto dobiva, postavlja in razgrinja šele kot specifično polje vmes, vsaka njegova artikulacija poteka temeljno skozi relacionalnost, nujnost in tudi bolečino [večplastnih] povezav”.⁵⁵ Podobno kot kačji ugriz iz antičnih, kretskih verovanj o menstruaciji (in ne nazadnje s podobjem kače prepojena verovanja o menstruaciji, ki jih najdemo med drugimi kulturami⁵⁶), ki svojo žrtev oživi, tako tudi vampirjev okrvavljeni ugriz prinaša na površje posebno vrsto oživiljenosti, s katero se subjekt razpotegne in razlije onkraj patriarhalnih legitimacijskih metazgodb, in ki jo zato paternalistične fig-

⁵² Jones, 2002, str. 35.

⁵³ Phelan v Jones, 2002, str. 271.

⁵⁴ Stoker, 1988, str. 66.

⁵⁵ Kunst, 2002, 419.

⁵⁶ V mitih avstralskih domorodcev je tako mogoče zaslediti široko razvejeno podobje t. i. mavrične kače, ki je po svojem simbolnem pomenu podobno tistim mitom, ki so povezovali simboliko kačjega ugriza z nastopom prve menstruacije. Mit mavrične kače je sprva služil ponazarjanju cikličnosti časa in sinhronega menstruiranja pri ženskah znotraj ene bivanjske komune. To pa je nastopalo tudi kot poglobljen vir vitalnosti in moči bivanjske komune same. Podoba mavrične kače je tako simbolni odlitek sinhronega menstruiranja, saj je kača tista, ki pomeni reko ali tok, v katerega se zlivajo sinhrono menstruirajoče ženske, hkrati pa ima kača sposobnost fleksibilnosti in prilagajanja, saj se lahko neshetokrat ponavljajoče zvije v

ure skušajo panično zamejiti z vztrajanjem pri dajanju nekakšne odvajalne transfuzije. Vampir in njegova kri torej konstruktivno razidentitujeta, hkrati pa krogotočno kažeta, kako je mišljenje narodnosti, nad katerim bedijo paternalistične figure, kot so Harker in njegova inkvizitorska družčina, tudi neposredno povezano z mišljenjem spolnosti in družbenim spolom, s katerim se vzpostavlja in želi gledati heteronormativna patriarhalna matrica.⁵⁷

SKLEP

Vampirska/jeva kri je po svojem izvoru menstrualna kri, ki na potovanju skozi drobovje dominantnih družbenih ureditev skupaj s podobjem vampirja opiše lok najrazličnejših pomenskih zlitij, simboličnih zgostitev in umestitev, tj. epistemoloških in ontoloških prelitij subjekta. Postane "semiotično generativno vozlišče", skozi katero polzijo in se razluščujejo krhke, zdrkljive resnice metanaracij patriarhalne matrice in njej pripadajoče heteronormativne družbene pogodbe. Pri tem občasno, kot smo se prepričali na primeru Drakule in Mine, v ospredje še vedno prenikne kot izrecno poudarjena menstrualna kri, ki kaže, kako je le-to falologocentrični red v skrbi za ohranitev maskulistične ideologije individualizma in moškega telesa kot norme preosmislil in ožigosal kot bolezen, s tem pa avtomatično vpotegnil v "metonimijo za kontaminacijo in nevarnost".⁵⁸ Zgodovinsko-specifična prelivanja vampirske krvi, skozi katera se pnejo podtoni njenega menstrualnega ozadja, se sklenejo v posebno vrsto genealogije, ki ne le stopa po robu patriarhata, temveč tudi nenehno govori izza in kaže na prostor onkraj maskulinističnih identitetnih politik kartezijanskega subjekta in iz njih izraščajočih se vzpostavljanj in vzorčenj spolnosti, družbenega spola, rasnosti in narodnosti. Zato vampir in njemu pripadajoča kri delujeta kot odlitek in vlivek strahov dominantnega paternalističnega reda, kot njegova epistemološka razjeda in ontološka razpoka. Znotraj tega reda je vampirja sicer mogoče ubiti, vendar nikoli ne umre. Svojemu krvniku se vedno posmrtno zazira nazaj v oči kot ljubimec, unheimlich mati ali neprimerni/nepriusvojeni drugi, opozarjajoč na izkrivljenost in poroznost, s tem pa tudi možnost prehanja identitetnih pregrad paternalističnega reda.

klobčič, ponazarjajoč tako ciklično zaokroženost časa. Sinhrono menstruiranje, ki je torej veljalo za simbolični vir vitalnosti bivanjske združbe in družbene moči, so si prikrojili moški z zarezovanjem v penis po dolgem spodaj, tako da se razpre kot vagina, in s tem povezanim ritualnim uprizarjanjem sinhronega krvavljenja iz penisa (Knight, 1988, str. 247–251). Moški, ki sedaj simbolno menstruirajo in rojevajo, tako pridobivajo ritualno moč skozi obrede, ki so bili nekoč obvezni za ženske. Mavrična kača postane vpeta v koncept vira moške moči, ki ljudi požre in jih izbljuva v novo življenje (ibid.).

⁵⁷ Ta, kot opozarja Arata (1990, str. 632), stremi k sankcioniranju seksualne razživelosti in razgibanosti povampirjenih žensk, kot je Lucy, da bi jih vpregla v monotono reproduktivno shemo udomačene znotrajzajonske seksualnosti, ki poudarja Minino končno usodo.

⁵⁸ Glej Zaviršek, 2003.

LITERATURA

- ARATA, D. S. (1990): "The Occidental Tourist: *Dracula* and the Anxiety of Reverse Colonization", *Victorian Studies*, 33.
- AUERBACH, N. (1995): *Our Vampires, Ourselves*. University of Chicago Press, Chicago in London.
- CREED, B. (1993): *The Monstrous-Feminine: Film, feminism and psychoanalysis*. Routledge, London in New York.
- KNIGHT, C. (1988): "Menstrual Synchrony and the Australian Rainbow Snake", v: BUCKLEY, T. in GOTTLIEB, A. (ur.): *Blood Magic. The Anthropology of Menstruation*, University of California Press, Berkley, Los Angeles, London.
- BUCKLEY, T. in GOTTLIEB, A. (1988): "A Critical Appraisal of Theories of Menstrual Symbolism", v: BUCKLEY, T. in GOTTLIEB, A. (ur.): *Blood Magic. The Anthropology of Menstruation*, University of California Press, Berkley, Los Angeles, London.
- BUCKLEY, T. (1988): "Menstruation and the Power of Yurok Women", v: BUCKLEY, T. in GOTTLIEB, A. (ur.): *Blood Magic. The Anthropology of Menstruation*, University of California Press, Berkley, Los Angeles, London.
- GELDER, K. (1994): *Reading the Vampire*, Routledge, London in New York.
- HALBERSTAM, J. (1993): "Technologies of monstrosity: Bram Stoker's *Dracula*", *Victorian Studies*, 36.
- HARAWAY, J. D. (1997): *Modest_Witness@Second_Millennium. FemaleMan©_Meets_Oncomouse™*, Routledge, New York in London.
- JONES, A. (2002): *Body Art. Uprizarjanje Subjekta*, Maska: Študentska založba, Ljubljana.
- KEESEY, P. (ur.) (1998, 1993): *Daughters of Darkness*, Cleis Press, San Francisco.
- KNIGHT, C. (1988): "Menstrual Synchrony and the Australian Rainbow Snake", v: BUCKLEY, T. in GOTTLIEB, A. (ur.): *Blood Magic. The Anthropology of Menstruation*, University of California Press, Berkley, Los Angeles, London.
- KUNST, B. (2002): "Radikalni dramski učinki subjektivnosti, Amelia Jones in strategije interpretacije telesa", v: JONES, A.: *Body Art. Uprizarjanje Subjekta*, Maska: Študentska založba, Ljubljana.
- LEFANU SHERIDAN, J. (1998): "Carmilla", v: KEESEY, P.(ur.): *Daughters of Darkness*, Cleis Press, San Francisco.
- ROOF, J. (1996): *Reproductions of Reproduction. Imagining Symbolic Change*. Routledge, New York in London.
- SEDGWICK KOSOFKY, E. (1990): *Epistemology of the Closet*. University of California Press, Berkley.
- STOKER, B. (1988): *Dracula*. Tehniška založba Slovenije, Ljubljana.
- STOKER, B. in SHELLEY, M. (1988): *Dracula. Frankenstein*. Galley Press, Leicester.
- ZAVIRŠEK, D. (2003): "Luna polna, jaz pa bolna, luna prazna, jaz pa blazna: psihoanaliza in antropologija o menstruaciji". Časopis za kritiko znanosti 212. Ljubljana.